

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност: **„Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли“**.

Автор на дисертационния труд: ДРАГАН МЕТОДИЯ МИЛАДИНОСКИ, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА АГРАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ“

Рецензент: ПРОФ. Д-Р ВАЛЕНТИНА ЛЮБЕНОВА НИКОЛОВА-АЛЕКСИЕВА, Университет по хранителни технологии-Пловдив, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8 Икономика, научна специалност: „Икономика и управление“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-481/05.05.2022 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

В Република Северна Македония съществуват важни предпоставки за развитие на селското стопанство, което генерира около 20% от Брутния вътрешен продукт на държавата и е с висок потенциал да се превърне в един конкурентоспособните сектори на икономиката. Необходимостта от формулирането на адекватна стратегия за управление в условията на перманентни политически и икономически кризи, с която да се повиши иновативността и адаптивността на селскостопанските предприятия и да се постигнат конкурентни предимства определя до голяма степен актуалността на докторския труд.

В тази връзка може да се заключи, че темата на дисертацията е сполучливо избрана. Тя е *изключително актуална, дисертабилна е и има голяма практическа значимост.*

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Актуалността и значимостта на изследваната проблематика са аргументирани успешно в **увода** на дисертационния труд. Формулирана е изследователската **теза**, според която конкурентоспособността на селскостопанските предприятия зависи от вида на организационната форма, която е избрана за развитие на бизнес модела. Тя се доказва в хода на изследването.

Дефинирани са коректно целта и свързаните с нейното постигане **4 работни задачи**, както и **предметът и обектът** на разработката.

Методическият инструментариум е подходящо избран, в съответствие с поставените **цел и задачи**. Основният методически подход в изследването е **системния подход**. При оценката на конкурентоспособността на

селскостопанското предприятие се използват още два подхода. Първият подход се основава на *Неокласическата теория за предприятието*. При него конкурентоспособността на селскостопанското предприятие се разглежда като резултат от използването на основните производствени фактори – земя, труд, капитал и предприемачество, без да се отчита несъвършенството на институционалната среда. Вторият подход се основава на *Институционалната теория*. При този подход се прави оценка на конкурентоспособността на селскостопанските предприятия, като се отчита равнището на транзакционните разходи в тяхното организиране и управление. Дисертационният труд е разработен, като са използвани: научни публикации и трудове на български и чужди автори; информационни бюлетени на международни организации; доклади и бюлетени на Министерството на земеделието и храните; данни от Националния статистически институт, както и редица нормативни актове.

Емпирична информация за изследването е осигурена и от извадкови анкетни проучвания, проведени на ниво селскостопанско предприятие по изготвени от автора анкетни карти. Извадката включва 69 селскостопански предприятия с обработваема площ от 16 445 хектара, което представлява около 8.5% от обработваемата площ в Република Северна Македония.

Отлично впечатление прави използването на количествените и качествени методи и извадковите анкетни проучвания.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният дисертационен труд е в обем от **125 страници** В структурно отношение дисертационният труд включва **увод, три глави и заключение**.

Резултатите от изследването са представени и онагледени с 10 фигури, 5 таблици и 1 приложение.

Структурата на дисертационното изследване е логически построена и съответства на поставената цел и задачи. Трудът съдържа конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд анализира съвременните научни постижения в областта на управлението и анализа на конкурентоспособността на селското стопанство. Библиографската справка включва **общо 142 публикации на английски език, от които 75 са на български автори и изследователи**.

Посочените литературни източници са актуални и пряко свързани с темата на дисертационния труд.

Направените систематизации и обобщения показват задълбоченост и добросъвестна работа с литературните източници, умения за приложение на аналитични и дедуктивни техники за обработка на значителен обем информация с различни изследователски методики.

В дисертационния труд, докторантът изяснява ключовите понятия за изследването – предприятие, управление и конкурентоспособност. Анализира се равнището на конкурентоспособност на селскостопанските предприятия в сектора, която се разглежда като функция от избора на организационна форма за развитие на бизнеса. На база SWOT –анализ са разкрити възможности и предизвикателства пред селскостопанските предприятия в Република Северна Македония,

идентифицирани са преки и косвени фактори, които влияят върху тяхното управление и са направени препоръки за избор на адекватни стратегии за повишаване на тяхната конкурентоспособност.

5. Приноси на дисертационния труд.

Приносите могат да бъдат разделени на научни и научно-приложни.

Към **научните приноси** може да се отнесе обогатяване на знанията в областта на управлението на селското стопанство, в частност развитие на неговата конкурентоспособност, въз основа на критичен анализ на теоретико-методическите постановки в изследваната област.

Към **научно-приложните** се отнасят:

- анализ на равнището на конкурентоспособност на селскостопанските предприятия;
- разработена е концептуална рамка за оценка на конкурентоспособността на селскостопанските предприятия;
- предложен е финансов модел за подобряване на конкурентоспособността на селскостопанските предприятия

Приемам приносите като реални, достоверни и доказани в хода на дисертационното изследване.

6. Критични бележки и въпроси.

Представеният дисертационен труд е цялостно, завършено изследване, с *безспорни приноси и качества*, към което нямам сериозни критични бележки, но си позволявам да дам някои препоръки:

- Дисертационното изследване би могло да спечели, ако в аналитичната част се систематизират световните тенденции в развитието на селското стопанство, да се направи бенчмаркинг, така че да се използват добрите практики за развитието му в Република Северна Македония.
- Препоръчително е всяка глава да завършва с изводи, от които ясно да личи изпълнението на поставената цел и свързаните с нея задачи.

• Въпроси:

1. Какви се специфичните конкурентни предимства на селскостопанските предприятия от Република Северна Македония, спрямо съседните балкански държави и държавите от Европейския съюз?
2. Какви предизвикателства крие развитието на генетиката, изкуствения интелект, роботиката, 3D принтирането, нанотехнологиите, биотехнологиите, дигитализацията и как те влияят за развитието на конкурентоспособността на селскостопанските предприятия в Република Северна Македония?

7. Публикувани статии и цитирания.

Представени са пет научни публикации по темата на дисертационния труд. Две от тях са в съавторство и три – самостоятелни.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предвид достоинства на дисертационния труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми, може да се обобщи, че представеният дисертационен труд отговаря на нормативно заложените критерии за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ /ЗРАС, чл.6, ал.2 и ал.3 и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение /.

Посочените резултати от изследването, посветено на „УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА АГРАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА“ дават достатъчно основание за **ВИСОКА ОЦЕНКА** на научния потенциал и възможности за изследователска дейност на докторанта.

Всичко това ми позволява убедено да гласувам **ПОЛОЖИТЕЛНО** за присъждане на **ДРАГАН МЕТОДИЯ МИЛАДИНОСКИ** на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли)“.

Дата: 03.06.2022 г.
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ
СТАНОВИЩЕТО:

(проф. д-р Валентина Николова-Алексиева)